
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЦІЛЮВИХ РИНКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 336.71(043.5)

Ірина АБРАМОВА

аспірантка,
Луцький національний технічний університет

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У публікації розглядаються питання особливостей чинних методичних підходів до оцінки регіонального менеджменту, виявлення позитивних та негативних рис останніх з точки зору ефективності антикризового менеджменту регіону, а також розробка комплексної його послідовності.

Ключові слова: антикризовий менеджмент соціально-економічного розвитку регіону, методика аналізу антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону.

Економічний розвиток України та її окремих елементів (регіонів) – це процес, який відбувається в умовах кризи. Тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані з антикризовим управлінням, тобто питання оцінки й аналізу глибини розвитку останньої, а також розробки комплексу заходів, що її попереджають і локалізують.

Проблема аналізу ефективності управління соціально-економічним розвитком регіону постійно знаходиться в центрі досліджень теорії і практики регіонального управління. Однак у сучасних кризових умовах вона набула особливої значущості, оскільки умови господарювання вимагають формування ефективних і дієвих механізмів, які б, базуючись на новітніх наукових досягненнях, дозволяли ефективно вирішувати актуальні проблеми подолання кризи з мінімальними негативними соціальними та економічними наслідками, а також сприяли попередженню її виникнення на мезорівні.

На сьогодні безперечно актуальними є вивчення чинних методичних підходів до оцінки ефективності регіонального менеджменту, що дозволить у майбутньому попередити появу криз у соціально-економічному розвитку регіону та застосувати систему антикризового управління ним.

У сучасній науковій літературі спостерігаються різні підходи до оцінки ефективності антикризового менеджменту регіону. У цьому напрямі дослідження значний внесок зробили І. Артим, В. Асанов, Р. Білик, Е. Ведунг, З. Герасимчук, А. Гошко, В. Дзюндзюк, В. Іванов, М. Лесечко, С. Мельник [1-4].

Варто зазначити, що існує дуже велика кількість розроблених методичних підходів до оцінки ефективності регіонального менеджменту. Однак, незважаючи на вагомий доробок, у теорії та практиці відсутня єдина методика його оцінки, в основу якої було б покладено такі ознаки, як наявність рівноваги та збалансованості, гарантування безпеки та врахування життєвого циклу соціально-економічного

розвитку регіону. Отже, метою статті є аналіз наявних методичних підходів до оцінки регіонального менеджменту, виявлення їх позитивних та негативних рис з точки зору ефективності антикризового менеджменту регіону, а також розробка комплексної послідовності аналізу його ефективності.

У результаті проведеного нами дослідження ми встановили наступне.

До позитивних рис методичних напрацювань належать:

1. Використання окремими вченими поняття ефекту управління.
2. Застосування кореляційно-регресивного методу аналізу, що дозволяє визначити вплив факторів на результуючу ознаку.
3. Врахування різних аспектів ефективності, що дає підстави стверджувати про комплексний характер оцінки ефективності.
4. Якісна інтерпретація отриманих результатів, що сприяє практичному застосуванню методики.
5. Оцінка результативності регіонального управління, яка проводилась через кінцеві результати управління, тобто ефекти.

Водночас вищезазначений аналіз підходів до оцінки ефективності управління регіоном дозволяє стверджувати, що запропоновані методики аналізу ефективності регіонального управління містять також низку недоліків:

1. Спрощена система аналізу ефективності регіонального управління на основі одного показника, або ж підміна показника ефективності показником результативності, що не дає можливості об'єктивного аналізу ефективності.
2. Застосування непрямих методів оцінки ефекту (експертних оцінок), що є суб'єктивною оцінкою, в результаті чого виникають неточності.
3. Відсутність порівняння величини отриманого ефекту від управління з витратами на управління,

адже про ефективне управління варто говорити тоді, коли при мінімальних витратах досягається максимальний ефект.

4. Відсутність чіткого розуміння ефекту, досягнутого у результаті регіонального управління, який би характеризував основну мету регіонального менеджменту. На нашу думку, тільки кінцеві результати функціонування соціально-економічної системи, тобто ефект, який виникає під впливом регіонального управління, може реально оцінювати загальну результативність антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону.

Вважаємо, що для визначення рівня кризи у регіоні, розробки відповідних заходів необхідно визначити стан рівноваги соціально-економічного розвитку регіону, рівень наявності балансу-дисбалансу сфер життєдіяльності регіону. Тому, зважаючи на проаналізовані методичні підходи, авторська методика оцінки ефективності антикризового менеджменту регіону передбачатиме наступне:

- кінцеві показники аналітичного дослідження повинні характеризувати ефективність антикризового менеджменту регіону;
- оцінка ефективності має здійснюватись через зіставлення результатів управління соціально-економічним розвитком регіону та витрат, які несуть органи регіонального менеджменту на таке управління;
- оцінка ефективності антикризового менеджменту регіону повинна передбачати оцінку досягнення балансу інтересів між економічною та соціальною сферами; оцінку стану безпеки регіону; оцінку життєвого циклу соціально-економічного розвитку регіону.

Таким чином, на основі детального аналізу концепцій визначення ефективності управління та після перегляду наявних методичних підходів до оцінки ефективності управління регіоном, пропонуємо власну методику, яка б вирішувала вищезазначені недоліки та враховувала позитивні риси. Запропонована нами позиція буде спиратись на функціональну концепцію ефективності управління.

Розроблена методика аналізу та оцінки ефективності антикризового регіонального менеджменту містить три послідових етапи. На першому етапі обираються мета, завдання та методи оцінки. Основною метою аналітичних досліджень є аналіз та оцінка ефективності антикризового регіонального менеджменту задля об'єктивного визначення ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону. Відповідно до мети об'єктом дослідження є процес антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону стосовно його ефективності. Предметом аналізу є рівень кризовості регіону. Завдання аналітичного дослідження передбачають наступне:

- оцінку збалансованості соціально-економічного розвитку регіону;
- оцінку рівноважності соціально-економічного розвитку регіону;
- оцінку соціально-економічної безпеки регіону;
- інтегральну оцінку рівня кризовості регіону;

– аналіз циклічної складової, що характеризує циклічні коливання в соціально-економічному розвитку регіону як одного з основних факторів виникнення кризи соціально-економічного розвитку регіону;

- оцінку ефективності регіонального менеджменту;
- інтегральну оцінку ефективності антикризового регіонального менеджменту;

Другий етап дослідження передбачає аналіз та оцінку рівня регіонального розвитку за напрямками кризовості. Згідно з проведеними теоретичними розвідками ознаками останньої є наявність розбалансованості соціально-економічної системи, порушення її рівноваги та ознаки небезпеки. У зв'язку із цим необхідно дослідити соціально-економічний розвиток на відповідність цим характеристикам. Оскільки в основу кожної із ознак покладено рівень соціально-економічного розвитку регіону, то постає завдання його інтегральної оцінки.

Стратегічною метою можна вважати досягнення збалансованого рівноважного та безпечного соціально-економічного розвитку. Тому аналіз ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону необхідно розпочати з аналізу рівня ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону з погляду кризовості. Для цього визначимо інтегральні індекси ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону. Комплексними індексами є індекси ознак антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону, тобто індекси збалансованості сталого соціально-економічного розвитку регіону, рівноважності сталого соціально-економічного розвитку регіону та індекси безпеки сталого соціально-економічного розвитку регіону.

Індекс збалансованості антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону свідчить про досягнення такого кінцевого ефекту антикризового менеджменту, який передбачає дотримання особливої для кожної регіональної системи пропорції складових її потенціалу, утворення елементів, яких бракує структурі регіону та подолання деструктивності інших складових, стимулювання внутрішньорегіональних і міжрегіональних зв'язків [4, с. 596], при якому досягається баланс соціальної та економічної сфери, що створює сприятливі умови для безкризового соціально-економічного розвитку регіону.

Індекс збалансованості соціально-економічного розвитку регіону можна визначити як відношення темпів росту інтегрального індексу економічного розвитку до темпів зростання інтегрального індексу соціального розвитку регіону:

$$I_{зб} = \frac{\square I_e}{I_c}, \quad (1)$$

де $\square I_e$ - темп зростання інтегрального індексу економічного розвитку регіону;

I_c - темп зростання інтегрального індексу соціального розвитку регіону

Чим ближче це значення до 1, тим більш збалансованим є соціально-економічний розвиток регіону.

Рівноважність кінцевого корисного ефекту антикризового регіонального менеджменту пов'язана

із забезпеченням стабільності соціально-економічного розвитку регіону, що характеризує позитивну динаміку циклічності розвитку системи регіону; максимізацією одержаного соціально-економічного ефекту від регіонального антикризового менеджменту. Таким чином, рівноважним вважатиметься соціально-економічний розвиток регіону, який знаходиться на стадії експансії, поживлення та злету соціально-економічного циклу, що характеризуватиме гармонізацію використання продуктивних сил регіону, задоволення потреб населення та ефективність регіонального менеджменту.

Соціально-економічну систему регіону можна вважати рівноважною за умови дотримання наступної функції:

$$R = \square I_e \square I_c (I_{\text{зб}}) \rightarrow \max \quad (2)$$

Як видно із функції, максимізація соціально-економічного ефекту від реалізації антикризового регіонального менеджменту дозволить досягти точки злету і характеризуватиме рівноважний розвиток регіону. Чим вищими будуть темпи приросту соціально-економічного розвитку регіону, тим кращий рівень рівноважності регіональної соціально-економічної системи.

Діагностику рівня кризовості регіонального розвитку реалізуємо за допомогою індикативного методу, який здійснюється шляхом зіставлення фактичних і порогових значень показників стану економічної безпеки регіону. Таке порівняння дає можливість визначити стан економіки регіону за ступенем відхилення від безпечного розвитку.

Проведений аналіз та оцінка рівня збалансованості, рівноважності соціально-економічного розвитку, визначення рівня соціально-економічної безпеки дозволяє розрахувати інтегральний індекс кризовості та визначити циклічність соціально-економічного розвитку регіону.

Інтегральний індекс кризовості регіону розрахуємо за наступною формулою:

$$I_{\text{ц}} = \frac{1}{n} (I_p \times I_{\text{зб}} \times I_{\text{б}}) \quad (3)$$

де I_p - інтегральний індекс рівноважності соціально-економічного розвитку регіону;

$I_{\text{зб}}$ - інтегральний індекс збалансованості соціально-економічного розвитку регіону;

$I_{\text{б}}$ - інтегральний індекс безпеки регіону.

Оцінку ефективності регіонального менеджменту пропонуємо здійснювати в перерізі результатів від діяльності регіональних органів влади та витрат, яких потребує соціальний та економічний розвиток регіону. Вважаємо, що оцінка ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку не є комплексною без урахування витрат на досягнення кінцевого корисного ефекту від антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону. Така необхідність, на наш погляд, впливає із наступної залежності: чим більшими є соціально-економічні проблеми регіону, тим нижчим є рівень ефективності від антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку і, як результат, нижчою є ефективність управління, та

більшою - потреба у фінансових ресурсах, необхідних на їх вирішення. Тобто виходячи із вищезазначеного, говорити про ефективне управління ми можемо при умові мінімальних затрат при досягненні максимального кінцевого корисного ефекту.

Для розрахунку коефіцієнта ефективності регіонального менеджменту використаємо наступну формулу:

$$k_{\text{еф}} = \frac{BPII}{B_{\text{с.е.}}} \quad (4)$$

де $BPII$ - валовий регіональний продукт;
 $B_{\text{с.е.}}$ - витрати на соціально-економічний розвиток регіону.

При умові $k_{\text{еф}} > 1$ спостерігається досягнення ефективності регіонального менеджменту; при умові

$k_{\text{еф}} < 1$, витрати органів регіонального управління на соціально-економічний розвиток регіону перевищують результати, тобто рівень валового регіонального продукту, що свідчить про неефективне витрачання коштів на соціально-економічний розвиток регіону.

На третьому етапі здійснюється інтегральна оцінка ефективності антикризового регіонального менеджменту. Вона буде визначатись за формулою:

$$I_{\text{еф.}} = I_{\text{ц}} \times k_{\text{еф.}} \quad (5)$$

де $I_{\text{ц}}$ - інтегральний індекс кризовості соціально-економічного розвитку регіону;

$k_{\text{еф.}}$ - коефіцієнт ефективності регіонального менеджменту.

Одержані значення індексу кризовості регіону, коефіцієнта ефективності регіонального менеджменту та інтегрального індексу ефективності антикризового регіонального менеджменту дозволяють згрупувати регіони держави за ознаками різних станів кризи, ефективності витрат на соціально-економічний розвиток регіону, виявити проблеми та розробити відповідні антикризові програми.

Отже, запропонована таким чином методика аналізу ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону є аналітичним інструментом для висновків стосовно відповідності рівня кризовості соціально-економічного розвитку, рівня ефективності регіонального менеджменту та рівня ефективності антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону, що відповідно створює міцне науково-практичне підґрунтя для вибору відповідної стратегії та адекватних фінансово-економічних інструментів, спрямованих на досягнення максимального корисного ефекту управління у регіоні.

Список літератури

1. Антикризисный менеджмент [Текст] / Под ред. проф. А. Г. Грязновой. - М.: Ассоциация авторов-издателей «Тандем»; Изд-во «ЭКМОС», 1999. - 368 с.
2. Антикризисное управление [Текст] / Под ред. Э. М. Короткова. - М.: Инфра-М, 2000. - 432 с.
3. Антикризисное управление [Текст] / Под ред. Э. С. Минаева и В. П. Панагушина. - М.: ПРИОР, 1998. - 432 с.
4. Ведунг, Е. Оцінювання державної політики та програм [Текст] / Пер. з англ. В. Шульга. - К.: Всеуито, 2003. - 350 с.
5. Дзюндзюк, В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій [Текст] : монографія / В. Б. Дзюндзюк. -

-
- Харків: Вид-во ХарРІ УАДУ „Магістр”, 2003. – 236 с
6. Муниципальный менеджмент [Текст] : учеб. пособ. для вузов / В. Л. Асанов, В. Н. Иванов, С. Б. Мельников и др. / Под общ. ред. В. Н. Иванова, С. Б. Мельникова. – М.: Муниципальный мир, 2004. – 412 с.
 7. Оцінка ефективності управління в районних державних адміністраціях [Текст] / А. О. Чемерис, І. І. Артим, Р. М. Рудніцька, М. Д. Лесечко ; За заг. ред. М. Д. Лесечка. – Львів: ЛРІДУ, НАДУ, 200
 8. Раевнева, Е. В. Содержание и некоторые инструменты антикризисного управления [Текст] / Е. В. Раевнева, Н. Ю. Голяд // Збірник наукових праць «Теорія і практика перебудови економіки». Спец. випуск «Матеріали міжнародного симпозиуму «Наука і підприємство». – Черкаси: ЧІТІ, 2001. – С. 24-28.
 9. Раевнева, Е. В. Принятие решений при оценке инвестиционного климата в регионе [Текст] / Е. В. Раевнева, К. А. Стрижченко, Н. Ю. Голяд // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 133. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С. 191-198.
 10. Развитие региона: методологический подход [Текст] / Н. М. Ретнер, О. Н. Нестеренко, В. А. Ятнов, А. М. Капустина. – Екатеринбург: Урал. гос. экон. ун-т, 1995. – 134 с.

РЕЗЮМЕ

Абрамова Ирина

Методика анализа и оценки

эффективности антикризисного управления социально-экономического развития региона

В публикации рассматриваются вопросы особенностей действующих методических подходов к оценке регионального менеджмента, выявление положительных и отрицательных черт последних с точки зрения эффективности антикризисного управления региона, а также разработка комплексной его последовательности.

RESUME

Abramova Iryna

Methods of analysis and evaluation

of crisis management of socio-economic development of the region

The article deals with the characteristics of effective methodical approaches as for evaluation of regional management. The identification of positive and negative features of these methodical approaches in terms of the effectiveness of crisis management in the region is carried out.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2012 р.